

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta (HE 3/2019 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitussihteeri Antti Randell, opetus- ja kulttuuriministeriö
- etuuspäällikkö Piia Kuusisto, Kansaneläkelaitos
- vice ordförande Emilie Jäntti, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- ordförande Bicca Olin, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- puheenjohtaja Elias Tenkanen, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry
- puheenjohtaja Roosa Pajunen, Suomen Lukiolaisten Liitto
- puheenjohtaja Jessica Makkonen, Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry
- asiantuntija Antti Hallia, Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
- sosiaalipolitiikan asiantuntija Jani Sillanpää, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opintotukilakia. Opintotukeen oikeuttavia opintoja koskevia säännöksiä ehdotetaan täsmennettäväksi vastaamaan nykyistä soveltamiskäytäntöä. Opintotukioikeuden myöntämisen ehtoja muussa kuin julkisen valvonnan alaisessa koulutuksessa ehdotetaan joustavoitettavaksi siten, että opintotukioikeuden saamiseksi ei enää edellytettäisi, että koulutuksen järjestäjä on järjestänyt kyseistä koulutusta vähintään vuoden. Opintotukioikeuden myöntämisen edellytyksenä olisi kuitenkin edelleen, että koulutus vastaa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaista koulutusta, jonka tavoitteena on tutkinnon tai tutkinnon osan suorittaminen, ja että koulutuksen järjestäjällä on toiminnalliset, ammatilliset ja taloudelliset edellytykset koulutuksen järjestämiseen. Lisäksi opintotuen ensisijaisuuden korostamiseksi ehdotetaan, että opintojen riittävää edistymistä koskevasta pykälästä poistettaisiin vaatimus opintojen hidastumiseen vaikuttavan hyväksyttävän syyn tilapäisyydestä. Hyväksyttävä syy voisi olla jatkossa myös opiskelijan sairauteen rinnastettava muu opiskelukykyä heikentävä tekijä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2019.

Valiokunnan mietintö SiVM 1/2019 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää hallituksen esittämiä täsmennyksiä voimassa olevaan opintotukilakiin tarpeellisina ja tarkoituksemukaisina. Muutosehdotuksilla selkeytetään opintotuen saamisen edellytyksiä ja sujuvoitetaan sen toimeenpanoa eräissä tilanteissa. Ehdotetuilla muutoksilla ei arvioida olevan merkittäviä valtiontaloudellisia vaikutuksia.

Opintotukilaista (5 b §:n 3 mom.) ehdotetaan poistettavan vaatimus, että opintojen hidastumisen syyn tulee olla tilapäinen. Tarkoitus on, että opiskelijan opintotukea ei keskeytetä, kun opintojen eteneminen hidastuu hyväksyttävästä syystä, kuten sairaudesta, vaikeasta elämäntilanteesta taikka esimerkiksi lukihäiriöstä tai näkö- tai kuuloaistin heikkenemisestä johtuvasta opiskeluvaikeudesta. Valiokunta katsoo, että selkeyttämällä säännöstä opintotuen jatkumisen edellytyksistä opiskelijan poikkeuksellisen elämäntilanteen aikana parannetaan toimeentulon osalta opiskelijoiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia opintojen suorittamiseen.

Hallituksen esityksen perustelujen (s. 9) mukaan opintojen viivästymisellä ja siihen johtaneella syyllä tulee jatkossakin olla ajallinen yhteys, jolloin esimerkiksi ensimmäisenä opiskeluvuonna ollut vaikea elämäntilanne ei ole hyväksyttävä syy opintojen viivästymiseen kolmantena opintovuonna. Valiokunta pitää tätä sinänsä perusteltuna, mutta huomauttaa, että toisinaan syy-seuraussuhteen aikajänne voi olla pitkäkin: esimerkiksi iso elämäntilanteen muutos tai traumaattinen kokemus voi heikentää opiskelukykyä vasta pitkän ajan kuluttua tapahtuneesta. Valiokunta korostaa, että opintotuen saamisen edellytyksiä tulee opintotukilainsäädännön sallimissa rajoissa harvita yksilökohtaisesti opiskelijan tosiasiallinen tilanne huomioon ottaen. Samalla valiokunta pitää tärkeänä ratkaisukäytännön valtakunnallisen yhdenmukaisuuden toteutumista.

Valiokunta pitää hyvänä myös ehdotusta muuttaa lainsäädäntöä siten, että muussa kuin julkisen valvonnan alaisessa koulutuksessa opintotuen saamisen edellytyksenä ei enää ole se, että koulutuksen järjestäjä on järjestänyt kyseistä koulutusta vähintään vuoden ajan. Keskeistä on, että tukeen oikeuttava koulutus vastaa sisällöltään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) vaatimuksia. Muutos mahdollistaa hallituksen esityksen perusteluissa todetun lisäksi sen, että opintotukea voi saada koulutustoimintansa jo vakiinnuttaneiden koulutuksen järjestäjien aloittamaan uuteen koulutukseen.

Ammatillisen koulutuksen uudistus ja opintotuki

Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota mahdollisiin muutostarpeisiin opintotukilainsäädännössä, jotta siinä tulisi otetuksi huomioon ammatillisen koulutuksen uudistuksen myötä muuttunut opiskelu. Valiokunnan saamassa asiantuntijalausunnossa huomautetaan, että "opintotukilain (1 luku 6 §) mukaan oppisopimuskoulutuksessa oleva opiskelija ei ole oikeutettu opintotukeen oppisopimuksen aikana, vaikka uudistuksen myötä ammatillisessa koulutuksessa opiskelevat tekevät enemmän myös lyhyitä oppisopimusjaksoja aiemman koko tutkinnon suorittamiseen painottuvan oppisopimuksen sijasta". Oppisopimuskoulutuksessa oleva opiskelija on oikeutettu saamaan palkkaa oppisopimuksen ajalta. Valiokunta korostaa, että ammatillisen koulutuksen reformista aiheutuneet muutokset tulee ottaa huomioon opintotukilainsäädännössä siten, että esimerkiksi lyhytaikaiset siirtymät oppisopimusmuotoiseen koulutukseen ja takaisin oppilaitok-

Valiokunnan mietintö SiVM 1/2019 vp

seen eivät katkaise opiskelijan opintotukioikeutta. Valiokunta pitää ehdottoman tärkeänä, että opetus- ja kulttuuriministeriö selvittää pikaisesti ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden opintotukea koskevat ongelmat ja sen perusteella ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin lainsäädännön muuttamiseksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sivistysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 3/2019 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Helsingissä 12.6.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Janne Heikkinen kok
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Eeva Kalli kesk
jäsen Hilikka Kemppi kesk
jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Johan Kvarnström sd
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Sami Savio ps
varajäsen Merja Mäkisalo-Ropponen sd
varajäsen Pia Viitanen sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen